

เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

เมื่อวันที่ ๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๗

เนื่องในการสิ้นชีวิตของ คุณสุวิทย์ หวังหลี

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. (๓ จบ)

อชฺเชว กิจฺจมาตปฺป โภ ชญญา มรณํ สุเว

น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจนาติ.

วันนี้เราทั้งหลายมีท่านเจ้าภาพเป็นต้น ได้มาปลงธรรมสังเวชในท่านผู้ที่พลัดพรากไปคือ คุณสุวิทย์ หวังหลี และ คุณปรีดี ได้ล่วงลับไปแล้วด้วยอุบัติเหตุ คือ เครื่องบินตก เป็นสิ่งที่สุวิสัยที่สัตว์โลกจะต้องเป็นไปอย่างนั้นด้วยกัน ด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ กันเพียงเท่านั้น

เรื่องความตายนี้เป็นไปด้วยกันทุกคน เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงเตือนแล้วเตือนเล่าเตือนอยู่โดยสม่ำเสมอ เพราะสิ่งที่เป็นขาคีของหัวใจโลกทั่ว ๆ ไปนั้นมีอยู่กับทุกคน ได้แก่กิเลส มันพาให้มนุษย์ให้เวียนให้เกิดแก่เจ็บตาย ได้รับความทุกข์ความยากความลำบากมากมายกายกอง พระพุทธเจ้าจึงทรงเตือนอยู่โดยสม่ำเสมอไม่ละเว้น แม้ปรินิพพานไปแล้วก็ประทานพระโอวาทเอาไว้ได้ถึง ๕,๐๐๐ ปี นี้กะไว้พอประมาณ แต่เป็นความรู้ที่ทรงหยั่งทราบไว้ว่าสัตว์โลกทั้งหลายจะมีความรู้สึกในบาปในบุญคุณโทษเพียง ๕,๐๐๐ ปีเท่านั้น นอกจากนั้นก็หุหนวกตาบอดทั้ง ๆ ที่ตาดีหูดีแต่ใจนั้นบอดมืดทึบแปดด้าน ไม่สามารถที่จะรับบาปบุญไว้ใจได้

แต่นี้พวกเราทั้งหลายเกิดมาได้พบพระพุทธศาสนา แล้วเรื่องของความเกิด ความตายนี้ก็มิได้อยู่ทั่วดินแดน เป็นเหตุให้เป็นเครื่องสะดุดใจ ได้ระลึกถึงตัวของเราเสมอว่า วันหนึ่งแน่นอนที่จะเป็นไปเช่นนั้น เป็นแต่เพียงว่าต่างกันโดยเวลาลำเวลาและเหตุการณ์ต่าง ๆ เพียงเท่านั้น นอกนั้นก็เหมือนกันหมด ท่านจึงเตือนเสมอตั้งภาษิตที่ไต่ยกขึ้นไว้ ณ เบื้องต้นนั้นว่า

อชฺเชว กิจฺจมาตปฺป โภ ชญญา มรณํ สุเว

น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจนา.

การทำคุณงามความดีนั้นให้รีบทำเสียตั้งแต่บัดนี้วันนี้ อย่าได้ล่าช้า อย่าได้ประมาทนอนใจ เพราะไม่มีใครสามารถจะทราบได้ว่าความตายนี้อาจมาถึงเดี๋ยวนี้ วันพรุ่งนี้ หรือวันไหนก็ได้ เนื่องจากธรรมชาตินี้เป็นเสนาใหญ่ ไม่มีอะไรมาถ่วงกัณฑ์ห้ามได้เลยก็คือความตาย ท่านจึงเรียกว่ามหาเสนา เป็นเสนาอันใหญ่หลวงมีกำลังมาก

ที่จะต้องเป็นไปด้วยกันทุกรูปทุกนามเกี่ยวกับเรื่องความตาย ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงเตือนไว้โดยสม่ำเสมอไม่ให้สัตว์ทั้งหลายประมาท

วันหนึ่ง ๆ งานทางโลกก็ควรให้มี ดังที่เราเคยมีมาแล้วจนหมุนตัวเป็นเกลียว ไม่มีเวลาพักผ่อนนอนหลับ บางรายนอนไม่หลับก็มี เพราะความคิดมากเกี่ยวกับรายได้ รายเสียหน้าที่การงานต่าง ๆ ที่นี้ทางภายในก็ควรจะให้ได้ คือระลึกถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ระลึกถึงความเป็นความตายที่จะมาหาตัวของเรานี้ เราจะเอาอะไรเป็นที่พึ่ง

สิ่งที่เราตื่นดีอยู่ทุกวันนี้ มีแต่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับทางร่างกายพออยู่พออาศัยเป็นไปเพียงเท่านั้น แต่อำนาจของจิตใจที่มีกิเลสเป็นเครื่องหนุนนั้นทำให้เราโลภมากจนไม่รู้เนื้อรู้ตัว ไม่รู้จักเป็นจักตาย ไม่รู้จักป่าช้าว่าจะตายวันไหน ความระลึกถึงความตายวันหนึ่งไม่ค่อยมีกับคนผู้ตื่นดีเช่นนั้น เพราะฉะนั้นเราผู้เป็นชาวพุทธจึงควรระลึกถึงตัวเสมอ ให้ได้น้อมนึกถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ระลึกถึงครูบาอาจารย์ที่ท่านพาดำเนินและแนะนำสั่งสอนพวกเรา มา ให้ระลึกถึงบุญถึงกุศล ระลึกถึงพุทโธเป็นอย่างน้อย

เวลาจะหลับจะนอนไม่มีเวลาว่างจริง ๆ เวลาหลับนอนนั้นเป็นเวลาว่าง ควรให้มีในเวลาเช่นนั้นเป็นอย่างน้อย ถ้าเราจะมีเวลาทุกหน้าที่การงานที่เราประกอบอยู่แทรกด้วยอรรถด้วยธรรมคือ พุทโธ อัมโม สังโฆ ก็ได้ แต่ส่วนมากจิตจะไม่ค่อยมาเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ยิ่งกว่าความเพลิดเพลिनความตื่นรนนั่น ๆ ซึ่งเป็นกระแสน้ำอันเป็นกระแสที่ใหญ่โตมาก ไม่มีใครที่จะกั้นกางไว้ได้ นี่กระแสแห่งกิเลสตัณหาไม่รู้จักเป็นจักตาย ย่อมพัดผันจิตใจของเราให้ตื่นดีทั้งวันทั้งคืน จนระลึกถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ไม่ได้ เราจึงขอให้ระลึกได้ในเวลามีชีวิตอยู่ที่นี่ ๑ ในเวลาจะหลับจะนอน ๑

เวลามีชีวิตคืออย่างไร ก็อย่างเราเป็นอยู่นี้ด้วยกันนี้ จะต้องตายในวันหนึ่งแน่นอน ไม่มีเว้น เวลาจะตายนั้นเราจะเอาอะไรไปด้วย จะติดเนื้อติดตัวเราไป บ้าน เรือกนา สาโท ไวน์นา ตะกร้า บ้านเรือนที่หับที่ห้องที่ตึกที่ร้าน เงินที่หมิ่นที่แสนที่ล้าน ๆ ที่กองไว้ตามธนาคารต่าง ๆ นั้นมีมากเท่าไร เก็บไว้เพื่อความเป็นหมั่นเท่านั้นเป็นเรื่องที่ถูกใจที่สุดกับกิเลส ไม่ถูกอรรถถูกธรรมเลยเราก็สามารถเก็บไว้ได้ แล้วสิ่งเหล่านี้สิ่งใดบ้างที่เราไม่ได้สละออกทำบุญให้ทานแล้วยังจะสามารถ ถือด้านติดตามเราไปให้ความสุขเราในภพนั้น ๆ ไม่เคยมี มีแต่ต้องเสาะแสวงหา ต้องขวนขวาย ได้มาแล้วก็ต้องแบ่งสู่แบ่งรับ อันนี้แบ่งไว้สำหรับการรับประทานการใช้จ่ายหน้าที่การงานต่าง ๆ อันนี้แบ่งไว้สำหรับทำบุญให้ทานการกุศล เพื่อได้นำกุศลนั้นเข้าหล่อเลี้ยงจิตใจของเรา

เวลาจะเป็นจะตายเข้าไปจริง ๆ เงินหมื่นเงินแสนเงินล้านจะไม่มี ความหมาย หมายความว่ามิตรเพื่อนฝูงสามีภรรยาจะรักชอบกันขนาดไหนก็ไม่มี ความหมาย รอที่จะหมดคุณค่าต่อกันอยู่ในเวลาลมหายใจขาดสะบั้นลงไปนั้นแล

แต่อำนาจแห่งบุญแห่งกุศลที่เราได้สร้างไว้วันนี้ไม่ต้องถามหา ก็ได้ จะเข้าติดแนบอยู่กับจิตใจของเรา อันนี้แหละจะเป็นธรรมชาติที่พึงเป็นพึงตายไปได้ในภพหน้าชาติหน้า คือเราออกจากภพนี้แล้วได้แก่ตาย เราจะต้องไปเกิดในภพหน้าอย่างไม่มีสงสัย เมื่อเกิดในภพหน้าก็ต้องเป็นไปด้วยอำนาจแห่งวิบากกรรม

วิบากกรรมคือสิ่งที่ให้ผลดีชั่วต่าง ๆ นั้นแล ถ้ามีคุณงามความดีมาก อำนาจแห่งวิบากกรรมฝ่ายกุศลธรรมก็นำเราให้ไปสู่สุคติมีโลกสวรรค์เป็นสำคัญ ถ้ากุศลมีน้อยก็ไปเกิดตามสภาพของตน ถ้าไม่มีบุญมีกุศล มีแต่ความชั่วช้าลามกถ่ายเดียว ก็พาให้ไปตกนรกหมกไหม้ซึ่งไม่มีใครที่จะช่วยได้

สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นไม่มี ความหมาย มีบุญกับบาปเท่านั้นที่จะเป็นความหมายอันใหญ่โตสำหรับใจของสัตว์โลก เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้รีบเร่งชวนชวยทำเสียในบัดนี้ในวันนี้คุณงามความดี อย่าได้นอนใจอย่าได้ประมาทว่าเราจะไม่ตายง่าย ๆ อายุของเราจะอยู่ค่าฟ้า ไม่มีใครจะอยู่ค่าฟ้าได้แหละ ถึงกาลถึงเวลาต้องเป็นไปด้วยกันทุกคน

วันนี้เราทั้งหลายได้มาปลงธรรมสังเวชกับญาติมิตรของเราผู้ล่วงลับไปแล้ว คือคุณสุวิทย์และคุณปรีดี ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นหลักฐานพยานอย่างแจ่มชัดว่า โลกอันนี้คือโลกเกิด-ตาย โลกอันนี้คือป่าช้าผีดิบผีสุกมีอยู่ทั้งหมด ผีตายก็มี คนเป็นก็อยู่ในบ้านเรือนอยู่ตามหับตามห้างต่าง ๆ คนตายแล้วก็ขนกันออกไปตามวัดตามวาตามป่าช้าเผากันไป สัตว์เป็นกับสัตว์ตายอยู่ปนกัน ถ้าไม่คิดบ้างก็ไม่ได้คิดเลย

ส่วนมากไม่ค่อยคิดกัน กลัวแต่ตาย ๆ กลัวสิ่งที่มันจะตายอยู่ กลัวหาประโยชน์อะไร สร้างความทุกข์ความลำบากให้แก่ตน เราสร้างคุณงามความดีไว้เสียก่อนตายนี้ไม่ดีเทरो ต้องถามเจ้าของอย่างนั้น ถ้าเป็นเรื่องธรรมแล้วถามเจ้าของอย่างนั้น และสร้างคุณงามความดี ถึงจะกลัวตายมันก็ตาย ไม่กลัวก็ตาย กล้าก็ตายกลัวก็ตาย ถึงกาลถึงเวลาแล้วเอาไว้ไม่อยู่

เมื่อยังมีชีวิตอยู่ เราสร้างคุณงามความดีอันใดไว้สำหรับจิตใจของเรา เราก็สร้างเสียบัดนี้ คือ การให้ทาน ๑ การรักษาศีล ๑ การเจริญเมตตาภาวนา การสละไม่ว่าจะเป็นกำลังวังชาหรือสติปัญญา เพื่อเพื่อนฝูงที่เป็นญาติเป็นมิตรเป็นคู่พึงเป็นพึงตาย และญาติทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน เราก็เสียสละ เหล่านี้แหละเป็นคุณงามความดีสำหรับเราที่จะช่วยในภพหน้ากาลข้างหน้าโน้น

ส่วนเรื่องความตาย กลัวไม่กลัวมันก็ตาย เพราะฉะนั้นเราไม่ต้องกลัว ให้รีบสร้างริบชวณชววยเสียแต่บัดนี้ เวลาที่เราได้มาปลงธรรมสังเวช ท่านตายแล้ววันนี้เราอาจจะตายในวันพรุ่งนี้ก็ได้อีก ถ้าเราไม่ตายในวันพรุ่งนี้ วันมะรืนหรือเดือนหน้าปีหน้าก็อาจเป็นไปได้ แล้วสร้างสติปัญญาขึ้นภายในตัวของตนไม่ประมาทอนใจ ริบเร่งชวณชววยเสียตั้งแต่บัดนี้ เพราะใจเป็นของไม่ตาย เกิดที่ไหนเกิดได้ที่ทั้งนั้นตายได้ทั้งนั้นก็คือใจ เพราะเกิดตายด้วยอำนาจแห่งวิบากกรรม

ตายไปแล้วก็ต้องไปสู่สุคติบ้าง ทุกคติบ้าง เพราะฉะนั้นจึงมีนรก มีสวรรค์ มีพรหมโลก มีนิพพานไว้สำหรับสัตว์ทั้งหลายที่ตายแล้วต้องไปในสถานที่ดังกล่าวนี้ ไปที่อื่นไม่ได้ เพราะต้องไปตามอำนาจแห่งกรรม สถานที่กล่าวเหล่านี้ก็เป็นสถานที่รับอำนาจแห่งกรรมดีกรรมชั่วของสัตว์โลกนั้นแล เช่น นรก สัตว์ที่ไม่กลัวบาปกรรมทั้งหลายสร้างแต่ความชั่วช้าลามกใส่ตน ตายแล้วก็ไปตกนรก นี้เรียกว่าเป็นสถานที่คุมขังสถานที่ทรมานทุกข์ทรมานของสัตว์โลกผู้กล้าหาญในทางนี้

ผู้ที่สร้างคุณงามความดี มีความกระหม่อมยอมต่อบุญต่อกุศล สร้างคุณงามความดี เจริญเมตตาภาวนาทำบุญให้ทาน ตายแล้วก็ไปสวรรค์ นั่นก็เป็นสถานที่อยู่แห่งผู้มีวิบากกรรมอันดี แล้วดีกว่านั้นก็ขึ้นพรหมโลก เมื่อมีคุณงามความดีเต็มที่แล้วก็ส่งเข้าถึงพระนิพพาน ได้แก่อำนาจแห่งกุศลที่เราสร้างไว้นี้แหละไม่ใช่อะไร

ดินฟ้าอากาศไม่เคยมาช่วยใครให้ตกทุกข์ลำบาก และให้พาไปสวรรค์นิพพาน จะกว้างแสนกว้างโลกมีกี่จักรวาล ก็ไม่มีอันใดที่จะสามารถสร้างคนให้ไปได้ไปชั่วได้ ไปตกทุกข์ได้ยากลำบากและไปมีความสุขความเจริญได้ นอกจากบุญและบาปนี้เท่านั้น มีสองอย่างนี้เป็นสำคัญ จึงต้องให้สนใจสองอย่างนี้ ก็มีอยู่กับจิตของเราผู้จะสร้างขึ้นมามีจิตคิดทางใจก็เรียกว่ามโน คือใจ ออกทางวาก็เรียกว่าวาจา ออกทางกายก็เรียกว่ากาย จะเป็นสุจริต ทุกจริต ก็เรียกว่ามโนสุจริต มโนทุกจริต กายสุจริต วาจาสุจริต ไปตาม ๆ กันอย่างนี้ ออกจากใจเป็นผู้บงการ

เมื่อใจเป็นผู้บงการแล้วเป็นไปได้หมด สิ่งที่เราไม่เคยรู้เคยเห็นก็เป็นไปได้ เพราะอำนาจแห่งกรรมไม่อยู่ในวิสัยของใครที่จะคาดเดาคะเนนได้ เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงให้สร้างบุญสร้างกรรมสร้างกุศลเสียตั้งแต่บัดนี้ อย่าให้เสียเวลาลำเวลา ตายไปแล้วไม่เกิดประโยชน์อะไรเลยนี้ มันเสียชีวิตจิตใจของเราที่เกิดมาในอัตภาพหนึ่ง ๆ คนหนึ่งอายุเท่าไร ตั้งแต่วันเกิดมานั้นนับมืดกับแจ่มบวกกันเข้าแล้วเป็นกี่ปีกี่เดือน แล้วคุณงามความดีได้สนใจคิดอ่านบ้างหรือเปล่า ให้ตั้งปัญหาถามเจ้าของเข้าไปอย่างนี้ ถ้ายังไม่สร้างให้ริบสร้างเสียบัดนี้ เราอย่าเข้าใจว่าสิ่งทั้งหลายที่อยู่นอกร่างกายนอกใจเรานี้จะมาช่วยสนับสนุนเราให้เป็นคนดีคนดีมีความสุขความเจริญ พ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร

ไปได้ นอกจากบุญกุศลที่เราสร้างด้วยตัวของเรานี้เป็นสำคัญ จึงให้ตระหนักในนี้ ให้ถือ
ถ้าว่าโทษก็ตำหนิเจ้าของนี้เป็นสำคัญ ถ้าว่าคุณก็ให้ยกยอเจ้าของด้วยการสร้างความดีนี้
เป็นสำคัญ แล้วเราจะได้ประสบความสำเร็จความดี

นี่เราเกิดในท่ามกลางพุทธศาสนา ก็เป็นศาสนาที่แท้จริง ศาสนาของพระพุทธ
เจ้านี้ประกาศล้นอยู่ด้วยมรรคผลนิพพาน เป็นศาสนาที่ถ้าจะเทียบตลาด ก็คือตลาด
แห่งมรรคผลนิพพาน เต็มไปด้วยมรรคด้วยผล โสดา สกิทาคา อนาคา อรหัตมรรค
อรหัตผล นางฟ้านางสวรรค์ พรหมโลก ท้าวมหาพรหมเต็มไปหมด เพราะอำนาจแห่ง
บุญกุศลที่เกิดขึ้นจากศาสนาที่ท่านแนะนำสั่งสอนแล้วบำเพ็ญตาม ได้ไปเสวยผลบุญ
กุศลตลอดถึงท่านผู้ถึงนิพพาน ก็เพราะอำนาจแห่งบุญกุศลที่เกิดขึ้นจากท่ามกลางแห่ง
พุทธศาสนานี้แล

เพราะฉะนั้นศาสนาของพระพุทธเจ้า จึงเป็นศาสนาที่เต็มไปด้วยมรรคผล
นิพพาน เป็นตลาดร้านค้าอันใหญ่หลวงมาก เราได้มาพบตลาดร้านค้าแห่งพุทธศาสนา
แล้ว อย่าให้คุณงามความดีนี้ได้หลุดไม่หลุดมือเราไป จะเสียที่เปล่า ๆ ตายเปล่า ๆ ไม่
เกิดประโยชน์อะไร สู้สัตว์ตัวหนึ่งตายก็ไม่ได้ เราเป็นคนเราไม่ใช่สัตว์ ถ้าตายก็ต้องแบบ
คนตาย อย่าให้เป็นแบบสัตว์ตาย หาที่พึ่งที่เกาะที่ยึดไม่ได้

เวลามีชีวิตอยู่ต้องระลึกถึงคุณงามความดี สร้างตัวของเราให้ดี ต่อไปเราก็จะดี
ขึ้นไปเรื่อย ๆ ๆ ตายแล้วไม่ต้องบอก เรื่องทางสวรรค์นิพพานนั้น ความดีนั้นแหละจะ
พาเราไปเอง ความชั่วจะพาไปเอง ผู้ทำความชั่วซ้ำลามาก ความชั่วนั้นแหละท่าน
เรียกวิบากกรรมอันชั่ว จุดลากลงไปเองโดยไม่เคยเห็นก็ได้ หากไปเองเจอเองพบเอง
ได้รับความทุกข์ความทรมานเองสำหรับผู้สร้างความชั่ว ผู้ที่สร้างความดีก็ได้ไปพบไป
เห็นเองเจอเอง ได้ไปเสวยผลคือความดีที่ตนทำไว้เอง นี้ก็เกิดขึ้นจากพุทธศาสนา

เราทั้งหลายได้เกิดมาในท่ามกลางพุทธศาสนาแล้วอย่าให้เสียท่าเสียที จะเสีย
ความเป็นมนุษย์เปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร ให้รีบสร้างชวนชวยเสียตั้งแต่บัดนี้

การสร้างความดีไม่จำเป็นจะต้องไปวัดไปวาอยู่ทุกเวล่ำเวลาก็ได้ เราสร้างที่บ้าน
ของเรา ที่กาย ที่วาจา ที่ใจของเรานี้ อยู่ที่ไหนสร้างได้ทั้งนั้น เพราะนี้เป็นบ่อหรือเป็น
เครื่องมืออันใหญ่หลวงอยู่ในกายวาจาใจของเรา เราทำความดีได้ทั้งอยู่ในวัดนอก
วัด ทำได้ทั้งนั้น ให้พยายามทำเสียตั้งแต่บัดนี้

คำว่าใจ ๆ นี้เป็นธรรมชาติที่ลึกล้ำมาก ยากที่วิชาใด ๆ จะเอื้อมเข้าถึงได้ วิชาที่
เราเรียนมาในโลกนี้จะมีมากน้อยเพียงไรก็ตาม เป็นวิชาของกิเลสผลิตให้ จะอยู่ในวิสัย
ของกิเลสครอบงำอยู่ทั้งนั้นไม่ใช่วิสัยของธรรม เพราะฉะนั้นความรู้ทั้งหลายนี้จึงเป็น
เครื่องมือของกิเลสได้เป็นอย่างดี คนเรียนความรู้มากเท่าไร ยิ่งเกิดความเยอหยิ่ง

จงหอง เกิดความทะนง ถือเนื้อถือตัวว่าเรียนรู่มาก รู้นากนั้นคือกิเลสเอาไปเป็นเครื่องมือถลุงตัวเองแล้ว ถ้าเป็นเรื่องของธรรม เรียนแล้วปฏิบัติ ปฏิบัติตัวให้เป็นคนดี

เพียงเรียนธรรมเฉย ๆ ก็ทะนงได้ คนเรียนมากสำคัญว่าตัวมีความรู้หลักนักปราชญ์ฉลาดแหลมคม ไปที่ไหนมีคนยกยอสรรเสริญว่า โอ้ เขาเป็นคู่พระไตรปิฎกเคลื่อนที่นะ เลยจะเป็นบ้าไปเลย หรือเป็นบ้าไปเลยมีเยอะ นี่เพียงเรียนเฉย ๆ เป็นอย่างนี้ ต้องปฏิบัติตาม ปฏิบัติตามเรียนนี้แลแล้วจะเข้าถึงจุดอันสำคัญของใจ ใจที่พระพุทธเจ้าว่าไม่ตายนั้นเป็นยังไง เพราะเหตุใดจึงไม่ตาย

ให้เรียนวิธีปฏิบัติต่อจิตใจเข้าไป เริ่มตั้งแต่จิตตภาวนา เช่น พุทโธ ๆ อัมโม สัมโม บทใดก็ตาม เวลาเราให้ว่างมีทำไมจะมีไม่ได้ คนเราถ้ามีความว่างไม่ได้ วันหนึ่งไม่มีเวลาว่างเลย ทำไมเวลาตายจึงว่างได้ คนเราไม่ว่างมันจะตายได้หรือ ที่นี้เมื่อเวลามีชีวิตอยู่ทำไมจึงว่าไม่ว่าง ทำไมจะให้กิเลสสร้างขวากสร้างหนามเอาไว้สำหรับปักเสียบเรา ไม่ให้ก้าวออกจากเงื่อมมือของมัน เพราะฉะนั้นจึงมีได้ เมื่อมีได้เราก็ทำได้ เช่น เวลาจะหลับจะนอนนั่งภาวนาพุทโธ กำหนดพุทโธ ๆ อยู่ภายในลมหายใจของเราก็ได้ อยู่กับพุทโธนี้ก็ได้ นึกพุทโธ ๆ อยู่ภายในใจหรือนึกหรือให้รู้อยู่กับลมหายใจนี้ก็ได้ ให้จิตอยู่กับนี้มีสติควบคุมอยู่ จิตจะสงบเย็นลงไป ๆ พอจิตเย็นลงไปแล้วจะก้าวเข้าสู่ความสงบ

จิตสงบเป็นอย่างไร เราไม่เคยเห็นจิตสงบตั้งแต่วันเกิดมา มีแต่ความฟุ้งซ่านรำคาญวุ่นวาย เรื่องร้อยแปดพันประการเกิดขึ้นจากความวุ่นวายของจิตทั้งนั้น หากความสงบไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงทำจิตของเราให้มีความสงบ เมื่อจิตสงบแล้วจะเย็นจะสบายจะแปลกประหลาดและอัศจรรย์ขึ้นในตัว นี้เรียกว่าเราเริ่มเห็นร่องรอยของจิตแล้ว เราภาวนามาถึงบทแห่งความสงบของใจนี้ เรียกว่าเริ่มเห็นร่องรอยของจิตแล้ว แล้วตามเข้าไปด้วยการภาวนา เน้นหนักเข้าไปด้วยการภาวนา จิตจะสงบมากเข้าไป ๆ ยิ่งเห็นความละเอียดของจิต เห็นร่องรอยเห็นทางของจิตที่ก้าวเดินไปในที่ต่าง ๆ ภาวนั้นชาตินี้ เราจะเห็นด้วยบทภาวนาของเราแล้ว

จากนั้นก็ก้าวเข้าสู่ปัญญา กิเลสตัวใดเข้ามาเกี่ยวข้องพัวพันภายในจิตใจ มาผูกมามัดจิตใจของเราให้ก้าวออกจากโลกจากสงสาร จากความทุกข์ความทรมานไม่ได้ คือ กิเลสตัวใด ปัญญาจะสามารถสอดแทรกเข้าไปตัดพินให้ขาดสะบั้นไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นปัญญาอัตโนมัติ เป็นมหาสติมหาปัญญา เป็นสติปัญญาที่แก้แล้วกล้าสามารถตามร่องรอยแห่งจิตนี้ได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งไปโดยลำดับลำดับ

ตามร่องรอยของจิตก็เท่ากับตามร่องรอยของวิภูภพนั่นเอง วิภูจิตวิภูวน มันหมุนมันเวียนไปยังใจจิตดวงนี้มันถึงได้พาเกิดพาตายไม่หยุดไม่ถอยสักที เกิดแล้วตายเล่า ๆ ได้รับความทุกข์ความทรมานมากน้อยเพียงไร ทำไมไม่เคยรู้เคยเห็นมันสักที ที่นี้

จิตตภาวนาตามเข้าไป ๆ ก็รู้ร่องรอยของจิต อ้อ มันเป็นไปด้วยเพราะอำนาจของกิเลส เป็นผู้จุดผู้ลากไป ไปภพใดแดนใดก็ตามมีแต่กิเลสพาไปพาจุดพาลากไปทั้งนั้น ๆ สถิติปัญญาก็ตัดเข้าไปทอนเข้าไป ขาดเข้าไปเรื่อย ๆ อำนาจของความตึงตูดของกิเลสที่เคยจุดเคยลากจิตใจก็ขาดลงไปเรื่อย จนกระทั่งขาดสะบั้นลงไปไม่มีกิเลสตัวใดเหลืออยู่ภายในจิตใจเลย เหลือแต่จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ อยู่ภายในใจ นี่ถึงตัวจิตแล้ว ตามจิตตามร่องรอยของจิตมาโดยลำดับ และในขณะเดียวกันก็พันกิเลสที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับจิตให้ไปภพนั้นภพนี้ ให้ขาดสะบั้นไปโดยลำดับ ๆ ในขณะเดียวกัน จนถึงขั้นแห่งความบริสุทธิ์

เมื่อจิตถึงขั้นแห่งความบริสุทธิ์แล้วขาดสะบั้นไปหมดไม่มีเงื่อนใดต่อ ถ้าเป็นเกาะก็เหมือนมหาสมุทร เกาะอยู่ในท่ามกลางของมหาสมุทร นี่ก็คือจิตที่บริสุทธิ์อยู่ในท่ามกลางแห่งจิตที่เป็นสมมุติทั้งหลาย ที่เป็นมหาสมมุติมหานิยมทั้งหลาย แต่ไม่ติดไม่พัวพันกับสิ่งใด ท่านเรียกว่าจิตที่บริสุทธิ์ จิตที่บริสุทธิ์นี้แลเป็นจิตที่หมดภพหมดชาติหมดความเกิดแก่เจ็บตาย หมดความทุกข์ความทรมาน เรียกว่า บรมสุข สุขอยู่ที่ตรงนี้ นี่ตามถึงจิตแล้ว เมื่อตามถึงจิตก็เท่ากับตามถึงธรรมอันเดียวกัน เรียกว่าวิภูจักร วิภู ธรรม ธรรมที่ไม่หมุนเวียนต่อไปอีกแล้ว คือความบริสุทธิ์ นั้น

นี่แหละจิตเมื่อถึงขั้นบริสุทธิ์แล้วเห็นชัดเจนว่าบริสุทธิ์ แต่ไม่มีคำว่าสูญ ตายแล้วก็ไม่สูญ ยังมีชีวิตอยู่ที่บริสุทธิ์ ตายไปแล้วก็เป็นจิตที่บริสุทธิ์วิมุตติพระนิพพานอยู่นั้น เพราะฉะนั้นท่านจึงเรียกท่านผู้สิ้นกิเลสแล้วในขณะที่ท่านตายไปแล้ว เรียกว่าท่านนิพพาน คือดับหมดในบรรดาสิ่งเกี่ยวข้องกับจิต ยุ่งเหยิงวุ่นวายกับจิตมาแต่ก่อนขาดสะบั้นไปหมด เหลือแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ เป็นบรมสุขเป็นอนันตกาลตลอดเวลา

นี่อำนาจแห่งการสร้างบุญสร้างกุศลเพื่อจิตใจของเรา ไม่ใช่สร้างแบบปาว ๆ สร้างแบบดันแบบเดาไปธรรมดาโดยไม่มีเหตุมีผลไม่มีหลักมีเกณฑ์ ผู้รับส่วนบุญส่วนกุศลยังมี คือจิตเป็นเจ้าของแห่งบุญแห่งกุศลแห่งบาปทั้งหลาย เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้ละบาป ไม่อย่างนั้นจิตจะไปคว้าเอาบาปมาเผาตัวเอง แล้วสอนให้สร้างคุณงามความดีแล้วจะมาเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง

ตามร่องรอยของจิต ตามร่องรอยของกิเลสซึ่งพัวพันไปกับจิตนั้นให้ทันกันไปโดยลำดับ เพราะอำนาจแห่งความดีที่สร้างอยู่ไม่หยุดไม่ถอย จนกระทั่งถึงความบริสุทธิ์พุทธโธ ก็เราเองเป็นเจ้าของแห่งความบริสุทธิ์พุทธโธ เราเองเป็นเจ้าของมหาสมบัติคือพระนิพพานอันนั้น เพราะอำนาจแห่งบุญแห่งกุศลของเราเองเป็นผู้รับผิดชอบมาโดยลำดับลำดับ จนถึงที่ยุติคือหมายความว่าที่ไม่ต้องเกิดต้องตายอีกแล้ว ได้แก่ถึงที่สุดวิมุตติคือพระนิพพาน

จึงขอให้ท่านทั้งหลายได้นำธรรมะที่ได้แสดงในวันนี้ไปพิจารณา แล้วปฏิบัติตัวบำรุงจิตใจของเราให้ดี และติดตามสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อใจ ค่อยสลัดปัดออกเรื่อย ๆ ใจของเรา ก็จะมีแสงสว่างส่องไสขึ้นเรื่อย ๆ เห็นความวิเศษวิโสขึ้นภายในจิตใจ ต่อจากนั้นก็เห็นนิมิตตหลุดพ้น อันเป็นธรรมชาติที่ประเสริฐสูงสุดที่อยู่ภายในจิตใจของเราแต่ผู้เดียว

ในการแสดงธรรมวันนี้ ขออำนาจแห่งบุญแห่งกุศลทั้งหลายที่ท่านเจ้าภาพได้ถวายทานในวันนี้ก็ดี เกิดขึ้นจากการแสดงธรรมก็ดี จึงขออุทิศส่วนกุศลนี้แด่ท่านผู้ล่วงลับไปคือ คุณสุวิทย์ หวังหลี่ กับคุณปรีดี อินทนก ขอให้ได้ทราบด้วยญาณวิถีทางใดทางหนึ่ง แล้วอนุโมทนาส่วนกุศลกับท่านทั้งหลาย พร้อมกับท่านผู้มาบำเพ็ญบุญกุศลทั้งหลาย ก็จงอนุโมทนากับท่านผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น และขอความสุขความเจริญจงมีแก่บรรดาท่านผู้ฟังทั้งหลายโดยทั่วกันเทอญ